

251

"ויתכלדו"

על משפחותם
לביית אבותם

המציאות. זאת אומרת, שלמרות שאנו מקבלים את עצם ה"מסורת" שהמשפחה אכן נמנית עם צאצאיו של מרן האר"י הקדוש ז"ע, שהרי על "מסורת" זו אין לנו שום פירכא לעת עתה. אולם, בכל זאת, עלינו להסתייג מה"השערה" שבאה כ"תוספת" על ה"מסורת", זו שבאה לפענח את שמותיהם של ראש המשפחה המיוחסת. וכאן, נסכם את הדברים בקצרה בס"ד.

• • •

ותחילה, נפתח בסיפור נוסף לחיזוק עצם ה"מסורת" כפי שנמסרה בטהרתה, טרם הוספת ה"השערה". ובכן. כך מסופר אודות אחיו של רבי נתן יחזקאל הנ"ל, שכאשר בא אחיו, רבי יהושע, להסתופף בצל רבו הקדוש ה"חזוה" מלובלין ז"ע, נעמד לפתע החזוה הקדוש בפתח היכלו, ואמר: "הנה ריח טוב מזהאר"י הקדוש", ובכניסתו פנה אליו ואמר לו: "שלום עליכם נכד האר"י הקדוש". וכאן יש לציין את לשונו של הגאון רבי יעקב דוד בידערמאן מווישגאד זצ"ל, שהיה בן בתו של רבי נתן יחזקאל הנ"ל, המזכיר את הדבר רבות בחיבורו "הגהות מהרי"ד" על ה"תורת כהנים", עיי"ש. [ראה לדוגמא בהגהותיו לפרשת צו, פרק י"ח: "וכן כתב בכתבי זקני האר"י". ע"כ].

[על אחיו — רבי יהושע — ראה בהסכמת הגאון רבי חיים יהושע בידערמאן אב"ד לענמשנא, בנו של הגאון רבי יעקב דוד אב"ד קאזניץ ווישגאד על ה"שארית נתן" הנ"ל, הכותב: "ואנכי, בבואי פעם הראשון בשנת תרי"ט לק"ק גור, להסתופף בצל קדושת אדמו"ר הגאון הקדוש מוריני הרב ר' יצחק מאיר זצ"ל, והזכרתי לו את שמי, אמר לי: "הנה שמך על שם דודך, שהיה בעל מתפלל גדול", ובלשונו: "א גרויסער דאווינער". וראה גם בספר "קרבן אשר", פיעטרקוב תרצ"א, בהקדמה].

ב

הפרכת ההשערה בעקבות השיבושים

והנה, כך ראינו לעיל בדברי הרימ"ב: "כידוע דבר זה מבת האר"י ז"ל אשר ממנה יצאה המשפחה במדינת פולין". ובכן. נניח שמוצא המשפחה הוא אכן מאחת מבנותיו של מרן האר"י הק' ז"ע, אך לא נכון שהבת הזו ירדה היא עצמה מארץ ישראל למדינת פולין, אלא אחד מצאצאיה, מבניה, או מבני בניה. עד כה ידוע לנו רק על בת אחת בלבד בין צאצאיו של האר"י הק', ובת זו נפטרה בצפת, ושם מנו"כ, והיא לא ירדה מעולם למדינת פולין.

• • •

עתה נעבור לפרט הבא בדברי הרימ"ב. "ולדעתי, נראה קצת, אשר הוא מהרב הגאון מו' משה סאגיס ז"ל... שהיה חתן האר"י ז"ל". ובכן. טעות נפלה כאן בדבריו. רבי משה סאגיס לא היה חתנו של מרן האר"י הק' ז"ע, כי אם "נכדו", בן בתו.

• • •

בהמשך, מוסיף הרימ"ב דברים על אודות רבי משה: "כמבואר בספר 'איתן האזרחי', ודיה מתגורר בק"ק לבוב". ובכן. נכון הדבר שבעל ה"איתן האזרחי" היה גר בעיר

בפרקים שלפנינו, נסכם תחילה את המסורת הברורה והמהימנה אודות היחוס המשפחתי של הגאון הק' רבי נתן יחזקאל מקוזניץ ז"ע, כנצר משרשיו של מרן האר"י הק' ז"ע, ואת החולשות שבהשערות של הגאון החסיד רבי ישראל משה בידערמאן זצ"ל לפענוח פירוט הדורות שביניהם, דרך משפחת סאגיס.

לאחר מכן, נעבור לפרקי תולדותיו של מרן האר"י הק' ז"ע, ונעלה פרטים מקוריים ומעניינים בס"ד אודות משפחת אבותיו ומוצא משפחתו. [השלמת פרטים אודות חתנו הגאון החר"ף והלמדן רבי שלמה סאגיס ז"ע, במאמר הבא אי"ה].

פרק שלישי

ה"השערה" שנוספה ל"מסורת" והופרכה

א

ה"השערה" וה"מסורת"

בפרקים הקודמים, הרחבנו לדון בהשערות של הגאון החסיד רבי ישראל משה בידערמאן זצ"ל, אותו העלה ב"כתב יוחסין" שצייר ל"ספר" "שארית נתן", חיבורו של הגאון רבי נתן מודאבראמיל [בנו הגדול של הגה"ק בעל ה"פני יהושע" ז"ע], ושנדפס לראשונה על ידי הרימ"ב מתוך כתב היד בשנת תרנ"ז.

שם, בחלקו האחרון של מגילת היוחסין, מספר הרימ"ב אודות מסורת היחוס המפואר של אבות משפחתו: "וזקני מוהר"ר נתן יחזקאל ז"ל מקאזניץ — היה דור עשירי לאר"י ז"ע, כידוע דבר זה מבת האר"י ז"ל, אשר ממנה יצאה המשפחה במדינת פולין. ושמעתי, אשר הרב הגאון הצדיק מוהר"ר חיים הלברשטאם אבד"ק צאנז, היה יודע לחשוב אותם בשמותם עד האר"י נ"ע. והיה הר"ר נתן יחזקאל נכדו מצד אמו".

וכאן, הוא מוסיף ומעלה "השערה" משלו לפתרון תעלומת פירוט הדורות. "ולדעתי, נראה קצת, אשר הוא מהרב הגאון מו' משה סאגיס ז"ל, בן הרב הגאון המפורסם מוהר"ר שלמה סאגיס ז"ל, (רבו של המוהרי"ט ז"ל, והרב 'מעשה חייא', והרב בעל מח"ס 'חן טוב'), בן הרב הגאון מו' משה סאגיס ז"ל, ואחיו של רבינו יוסף סאגיס ז"ל, רבו של בעל 'חרדים', שהיה חתן האר"י ז"ל, כמבואר בספר 'איתן האזרחי', ודיה מתגורר בק"ק לבוב. והרב ר' שלמה סאגיס, היה חתן הרב הגאון החסיד מוהר"ר מרדכי משנות ז"ל, כמבואר בספר 'חן טוב' פורשת בחוקתי". ע"כ לשונו.

• • •

במאמר הקודם, לאחר דיון נרחב מתוך המקורות שהוא מציין בדבריו, ראינו, שהשערות אינה עולה בקנה אחד עם

לחקר היוחסין בישראל

נפתלי אהרן וקשטיין

שער הספר שו"ת חוט המשולש שבו מסופר על משפחת סאגיס בני רבי משה שירדו מצפת לברוסא שבתוכיה

למשלוח תגובות, הארות והערות, בירו-רים, "מגילות יוחסין", וכיוצא בזה, על פי הכתובת דלהלן. לא נוכל להתייחס למכתבים הנשלחים ללא שם מלא, ומספר טלפון.

המאגר העולמי לחקר היוחסין
רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
פקס: 076-5104905
דוא"ר: 0765104905@bezeqint.net

יצאצאי מרן האר"י הק' זי"ע שבפולין? (ב)

האר"י זי"ע הנ"ל, תלמידיו הגדולים, הגאונים הק', רבי חיים ויטאל (הנ"ל), רבי יונתן סאגיס, רבי יוסף אבן שויל (הנ"ל), רבי יהודה משינע, ורבי משה יונה, ועוד. תלמידים נוספים היו, רבי יוסף ארזון, רבי אברהם הלוי ברוכים, רבי יצחק כהן, רבי יהודה רומנו, רבי משה הלוי מינץ, רבי משה נגארה, ועוד.

● ● ●

הגאון הק' רבי חיים ויטאל זי"ע — בחיר תלמידיו של מרן האר"י הק' זי"ע — מתאר את רבו הק', ואת עומק דרכו ושיטתו, בהקדמתו לאחד מחלקי ספריו הק' "עץ חיים", שבהם פרסם רבי חיים ויטאל את תורת רבו הק', מלבד חיבוריו האחרים שבהם דלה והשקה מתורת רבו הגדול לאחרים, הלא המה, ספרי "אוצרות חיים", "אדם ישר", ו"מבוא שערים".

רבי חיים ויטאל זי"ע מספר שם על רבו הגדול מרן האר"י הק' זי"ע, ש"לא היה מי שישג חכמה זו על אמיתתה, כמוהו. כי היה יודע במשנה, ותלמוד, ואגדות, ומדרשות, על כל דבר ודבר, כמה פנים בפרד"ס, ומעשה בראשית, ומעשה מרכבה, שיחות עופות, ושיחות דקלים, ואילנות, ועשבים, בסוד 'כי אבן מקיר תזעק', ושלחובי פחמים, ושיחת מלאכים.

"והיה מדבר ברוחות מהגלגולים, רוח טוב, ורוח רע, והיה מכיר בריח הבגדים, כמו אותו ינוקא דפרשת דברים, ובעופות אלמים, ומביא נשמות אדם בעודו חי, ומדבר עמו כל צרכו וחפצו, ואחר כך מסירוהו, והיה רואה נשמות בעת צאתם מהגוף, ובבתי הקברות, ובעלותן בכל ערב שבת לגן עדן, והיה מדבר עם נשמות הצדיקים שהם בעולם הבא, והיו מגלין לו רזי תורה.

"וגם היה יודע חכמת הפרצוף, ושרטוטי הידיים, ופתרון חלומות על אמיתתם, ובגלגולים ישנים וגם חדשים. והיה מכיר במצח אדם, מה מחשב, ומה שחלם, ומה פסוק קרא בעליית נשמתו לגן עדן בלילה, והיה מלמד פירוש שורש נשמתו, והיה קורא במצחו זכויות ועבירות שחשב, והיה נותן לכל אחד ואחד תיקון כפי הבחירה המיוחדת, או לשורש נשמתו האחוזה בשורש של אדם הראשון... והיה יודע כל מה ששנו החברים, והיה מלא חסידות, ודרך ארץ, וענוה, ויראת ה', ואהבת ה', ויראת חטאו, וכל מדות טובות ומעשים טובים, היה בו.

"וכל זה, היה יודע בכל עת, ובכל שעה ורגע, וכל החכמות האלו תמיד היו מונחים בחיקו, ועיני ראו ולא זר. וכל זה השיג מרוב חסידותו ופרישותו, אחר התעסקו ימים רבים, בספרים ישנים גם חדשים, בחכמה זו, ועליהן הוסיף חסידות, ופרישות, וטהרה, וקדושה, וזה הביאו לידי רוח הקודש, והיה אליהו נגלה לו תמיד".

● ● ●

מלבד עיקרי תורתו של מרן האר"י הק' זי"ע שנכתבו בספרי ה"עץ חיים" על ידי תלמידו הנ"ל, ה"ה המקובל הק' רבי חיים ויטאל זי"ע, עוד נוספו עליהם ליקוטי תורה נוספים מיסודו של מרן האר"י הק' זי"ע, על ידי בנו הגדול ותלמידו, הגאון הק' רבי שמואל ויטאל זי"ע, בסדרת הספרים הנודעת של שמונה ספרים, הידועים גם בשם "שמונה שערים", הערוכים ומסודרים להפליא, ו"תוכו רצון אהבה" כביאור רהוט על תורת הגלגולים, ופירושים נפלאים על התורה, על מאמרי חז"ל, על התפילות, וכן סדר הכוונות שיש לכוון בכל מצוה ובכל פעולה. וכך גם הגאון הק' המקובל רבי ישראל פרוק זי"ע, כתב כמה חיבורים, שבהם פירש את קבלת רבו מרן האר"י הק' זי"ע.

ג

נוסח התפילות וזמירות האר"י הק' זי"ע

סידורי התפילה הערוכים על פי נוסחאותיו וכוונותיו של מרן האר"י הק' זי"ע, לא סודרו ולא חוברו על ידו לכדי ספר. ברם, מקורם טהור מתוך מה שלימד מרן האר"י הק' זי"ע לתלמידיו הק' את תוכן הכוונות והייחודים שיש לכוון ולייחד בעת התפילות, וכן מתוך מה שנרשם על ידו ועל ידי תלמידיו ב"מחזור" שבו התפלל בבית הכנסת בצפת, ושם סומנו שינויי נוסח אחדים.

ואכן, תלמידיו ותלמידי תלמידיו ערכו סידורים עם הכוונות ששיקלו מרבם הק' זי"ע, ושם התאימו את נוסח התפילה על פי הכוונות הללו, ואף תלמידו הגדול רבי חיים ויטאל זי"ע רשם בספרו "שער הכוונות" את כוונות התפילה שמסר לו מרן האר"י הק' זי"ע.

תוספת לגליון המודיע י"ז בשבט תשע"ח – ל"א

שער ספר חבונות של האר"י הקדוש זי"ע

במצרים, בבית דודו רבי מרדכי. שם הגה רבות בספר הזוהר הק' ובתורת הח"ן, עד שנגלה אליו אליהו הנביא וזכר לטוב, והורה לו לעלות לארץ ישראל. [מתוך תעודות ומסמכים שנמצאו בגניזה הקהירית הנודעת, למדנו על עיסוקו של מרן האר"י הק' זי"ע במסחר בתבלינים, כמקור לפרנסתו]. בשנת ש"ל עלה מרן האר"י הק' זי"ע עם בני משפחתו ממצרים, לארץ הקודש, והתיישבו בצפת. שם חי במשך כשנתיים, עד לפטירתו, ביום ה' לחודש מנחם אב, שנת ש"כ. והיתה מנוחתו כבוד בבית החיים העתיק אשר בצפת, סמוך נוראה לקברי רבו הרמ"ק זי"ע, המבי"ט, הרדב"ז, רבי אלעזר אזכרי, ובנו רבי משה. קברו נודע כמקום תפילה. בסמוך לו, מימינו, נטמן בנו רבי משה לזריא.

● ● ●

מרן האר"י הק' זי"ע היה תלמידו, ויש אומרים שגם קרוב משפחתו וכדלעיל, של הגאון הק' רבי בצלאל אשכנזי בעל ה"שיטה מקובצת" זי"ע. על פי המסורת, היה למרן האר"י הק' חלק בחיבורו הגדול של רבו — ה"שיטה מקובצת". [על אחת המהדורות של הרי"ף, שהוגה על ידי בעל ה"שיטה מקובצת", נמצאו שוליו מלאים בהגהותיו בכתב ידו, וביניהם, הגהות ספורות בכתב יד שונה, המיוחסות אל האר"י הק' זי"ע].

כמו כן הוא היה מתלמידיו של הגאון הק' רבי משה קורדובירו, הנודע בכינויו הרמ"ק זי"ע. הרמ"ק זי"ע הורה לתלמידיו לפני הסתלקותו, שזהותו של ממלא מקומו יתגלה להם בשעת הלווייתו, כאשר אז יודע להם על אי מי מן התלמידים הק', שהוא רואה "עמוד של אש" ההולך אחר מיטתו.

ואכן, על פי הסימנים ששיקלו התלמידים מרבם הק', התגלה שם מרן האר"י הק' זי"ע, שהגיע לצפת באותה תקופה, וטרם נודע טבעו בין הבריות, כמי שראוי ומנוי מאת רבם הק' לאותו איצטלא קדישא.

ב

"והעמיד תלמידים הרבה"

ואכן, מני אז החל מרן האר"י הק' זי"ע להפיץ את משנתו בקרב מספר מצומצם של תלמידים, והחכים אותם מכל אשר ידע ולמד, כאשר טעמו ונימוקו עמו, שלשם כך הוא הגיע לעולם, ושוה כל ימיו ותפקידו בחייו. מן המפורסמים שבין תלמידיו הגדולים והק' של מרן האר"י הק' זי"ע, אשר נודעו בכינויים "גורי האר"י", היו הגאונים הק' רבי חיים ויטאל זי"ע ומשנהו רבי יוסף אבן שויל זי"ע. דברי תורתו נרשמו בכתבי תלמידו הגדול הנזכר, רבי חיים ויטאל זי"ע. שיטתו בתורת הקבלה, תורת הח"ן, נודעת על שמו, "קבלת האר"י".

ואכן, עיקרי תורתו ומשנתו של מרן האר"י הק' זי"ע, ידועים לנו כיום אך ורק מתוך כתבי תלמידיו, המה "גורי

"לבוך", וגם נכון הדבר שהמחבר נפגש עם רבי משה סאגיס ושמע ממנו דבר תורה. אך ככל הנראה, אירוע זה לא התרחש בשוקי דלבוך, כי כפי שראינו במאמר הקודם, ירד רבי משה סאגיס לגור בתורכיה או במצרים, אך לא בפולין. להלן, נצטט בס"ד קטע מתוך מכתב מיוחד ששיגר אליו תלמידו הגדול של אביו, המהרי"ט.

● ● ●

ועוד כותב שם הרימ"ב: "והרב ר' שלמה סאגיס היה חתן הרב הגאון החסיד מוהר"ר מרדכי משנות ז"ל". ובכן. גם כאן הדברים לא מדויקים. הגאון רבי שלמה סאגיס פעמיים נשא אשה. הוא עצמו היה בזיווגו הראשון, חתנו של רבו, מרן האר"י הק' זי"ע, ולאחר פטירת זוגתו בת האר"י הק', נשא בשנית את בתו של הגאון הק' רבי מרדכי משנות מצפת זי"ע.

ולסיכום. ההשערה של הרימ"ב מתבססת על כך שהוא מצא כביכול בספר "איתן האזרחי" המספר על חתנו של האר"י הק' ועל בתו שהם מתגוררים בלבוך. אלא שהנכון הוא, שבעל ה"איתן האזרחי" מצא את נכדו של האר"י הק' זי"ע, ולא את חתנו. ולא עוד, אלא שאין בדבריו שם שום הוכחה שהסיפור ארע בעיר לבוך.

● ● ●

ראש משפחת "סאגיס", ה"ה הגאון רבי משה סאגיס הראשון, חי בצפת, ושם מנו"כ. את בנו, הגאון רבי שלמה סאגיס, השיא רבי משה לבתו של מרן האר"י הק' זי"ע, והוא חי אתה שם בצפת, לפחות עד לפטירתו, ועד לנישואיו השניים, עם בתו של הגאון הק' רבי מרדכי משנות זי"ע.

שני בניו של רבי שלמה סאגיס, מאשתו הראשונה — בת האר"י הק' זי"ע, הם. האחד, ה"ה הגאון רבי משה סאגיס, שמעולם לא ירד לפולין, ושניו ירדו לגור בתורכיה. ואחיו, בנו הנוסף של רבי שלמה, ה"ה הגאון רבי יוסף סאגיס, [רבו של בעל ה"חרידים"].

● ● ●

נמצא לעת עתה, שאינו יודעים על בת, או נכדה, של האר"י הק' אשר ירדה לגור בפולין, ושממנה יצאו המשפחות הענפות בפולין, אלו הנמנים עם צאצאיו של מרן האר"י הק' זי"ע, ואין לנו שום כיוון לפענח את פירוט הדורות שביניהם.

למרות, שאין לנו כל ספק על אמיתות עצם יחוסם הרם, בהיותם נצר מטעי מצאצאיו של המקובל האלקי מורנא ורבנא האר"י הקדוש זי"ע.

פרק רביעי

אלה תולדות מרן האר"י הקדוש זי"ע

א

"ממצרים ועד הנה"

עתה, ניתנה ראש ונשובה תחילה לפרקי תולדותיו של מרן האר"י הק' זי"ע, אחר שקיצרנו בהם במאמר הראשון. ובכן. סיפור תולדותיו של הגאון הקדוש המקובל מרן רבי יצחק לזריא אשכנזי זי"ע, שנודע לדורות בכינויו האר"י הקדוש, על שם ראשי התיבות א"שכנזי ר"בי יצחק, [ויש שפענחו, א'דוננו ר"בי יצחק], ערוך הוא בספרות עניפה, ומצוי לעין כל המתעניין בכך. להלן, לקט זעיר לפרטים אחדים מתולדותיו, מתוך כמה מקורות נפוצים.

● ● ●

מרן האר"י הק' זי"ע נולד לאביו רבי שלמה לזריא, בסביבות שנת רצ"ד. מגדולי דורו של מרן הגאון הק' רבי יוסף קארו מצפת — בעל ה"בית יוסף" וה"שלחן ערוך" זי"ע, נודע כגדול המקובלים בדורו ולדורות עולם.

נשא את בת דודו, אחי אמו, הנגיד רבי מרדכי פראנסים, שהיה ממונה על המכס במצרים, והיה סמוך על שולחנו. [יש מציינים את רבי מרדכי כקרוב משפחתו של בעל ה"שיטה מקובצת", ועדיין צריך לדון בכך].

עד מלאת לו שלושים ושש שנה, ישב מרן האר"י הק' זי"ע

